

A német költészet 1945 után

Egy jelentős antológia alkalmából

Ivan Ivanji

Egy verseskötet rendszerint nem sok lényegbevágót mondhat keletkezésének helyéről és idejéről. De ha nemcsak egy költőt, sőt nemcsak egy nemzedék verseit, hanem egy rövid időszakban született és az életet jellemző témák szerint rendszerezett költészetet mutat be, akkor mégis vallomás lehet annak számára is, aki nem szerelmese a szavak művészetének. Vers-antológia sohasem pótolhat politikai helyzet-elemzést, szociológiai tanulmányt vagy széleskörű ankétot, de egyik-másik dologról többet mondhat, mint ezek a racionális adathalmazok.

Nyugat-Németország gazdaságilag olyan erős, hogy könyvkiadása is eléggé változatos. Az anyagi jólét mindenkor termékeny talaja a sznoboknak, ahol pedig sznobok vannak, a művészek is könnyebben élnek. A gazdasági csoda országában líra is van bőven, így hát vannak gyűjtemények, kiadások, antológiák, kresztomátiák is. Többségük nem mondhat egyebet az olvasónak, mint azt, hogy Németországban a háború után is számos költő él, és azt, hogy nincs semmi, ami — másutt fel nem lelhető eredetiségénél fogva — különösképpen méltó a világ figyelmére.

A napokban megjelent új antológia (*Deutsche Lyrik — Gedichte Seit 1945*, Német költészet 1945 óta — Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart) mégis új távlatokat tár föl. A kötet újabb bizonyosság mellett, hogy egy antológiában nemcsak a versek fontosak, hanem megválasztásuk, sőt sorrendjük is. A különböző időben, különböző helyen és különböző hangulatban olvasott, vagyis már ismert versek egész másképpen hatnak a könyv szomszédos lapjain. Az 1933-ban született Horst Bingel — maga is költő —, aki a háború utáni német költészetnek ezt az antológiáját összeállította, nyilván vallomást akart tenni nemzedékének hangulatáról. A háború utáni német költészet nagy esztétikai kultúrájú ismerőjének bizonyult, és egyben olyan irodalmárnak is, aki hiszi és vallja, hogy versben is lehet szólni egy izgalmas és antipoetikus korszak mindennapi igazságairól.

Bingel Kelet- és Nyugat-Németország, Svájc és Ausztria költőit foglalta a könyvbe. Természetesen a nyugat-németországiakat mutatta be legjobban, és — legalábbis úgy tűnik fel — kissé mellőzte a keletieket. Az ő prezentálásában a háború utáni német költészet változatosnak és értékesnek tetszik.

Nem lehet külön sajátos irányokról beszélni. Sokan századunk első felének nagyjaira, Brechtre és Bennre támaszkodnak. A költők érdeklődési köre — Prévert-hez hasonlóan — a mindennapi élet jelenségeinek költői megfigyelésétől a szavakkal és hangokkal való szinte szürrealista játékig terjed. Mégis azt mondhatjuk, hogy az antológiában bemutatott lírikusok többsége valahol középuton áll a hagyományos és a modern között. Ám az a benyomásunk, hogy ez nem határozatlanság, hanem sokkal inkább program — legalábbis formai tekintetben. Bingel meglepetésszerűen megmutatja — és bizonyítja is —, hogy milyen sok tehetséges német költő szólalt meg művészien azokról a sötét időről, amelyek Hitler hatalomrajutásától bukásáig hazájuk felett tornyosultak. Az antológia tíz versciklusa közül négyet közvetve vagy közvetlenül a múlt értékelésének és átértékelésének szempontjai szerint állítottak össze. E ciklusok címei: *Vannak még rendezésre váró dolgok. Évek, amelyek tönkretettek bennünket, Múlандó volt minden győzelmek és Még reng a föld.* Ezek a címek elmondanak

mindent, ami ilyen szűkre szabott helyen elmondható.

Nincs helyünk arra, hogy egyes nevekről vagy versekről részletesebben szóljunk. Egyik-másik vers kétségtelesen annak a nemzetnek legszebb hagyományait követi, amely nemcsak Hitlert és Eichmannt szülte, hanem Goethét és Hegelt is. (Hogy mégis említsünk egy konkrét szerzőt és címet, Paul Zelan *A halál fűgája* című verse kész remekmű, méltó arra, hogy helyet kapjon a világ költészetének minden antológiájában. 1945 után íródott németül, holott szerzője Romániában született és Párizsban él.) Egészben véve azt mondhatjuk, hogy az antológia, legalábbis részben, rámutat a német szellem intellektuális állapotára. Szerkesztője a számára kedves, pozitív, esztétikai értékű, becsületes állásfoglalású megnyilatkozásokat választotta ki. Jó, hogy ilyen sok van belőlük. És vigasztaló. „A költő minden időben korának szeizmográfja volt” — mondja Bingel a kötet zárószavában. Antológiájának szeizmográfjai az 1945 utáni német líra enyhe, de határozott és rokonszenves megváltozását mutatják.

Kollin József fordítása

